

Tebliğ metodları ve farklılıkların yönetimi

Abdullah Adıgüzel

Doç. Dr. Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Özet

İnsanlar; yaşadıkları zaman diliminden tutun, yaşadıkları coğrafi bölge ve iklim özelliklerine; bireylerin duyuşsal ve bilişsel özelliklerine kadar geniş ve ayrıntılı olarak çok çeşitli düzeylerde farklılıklar göstermektedirler. Bu farklılıkların kimisi doğuştan gelen özelliklerden kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, iklim özellikleri, coğrafi yapı, çevre, zaman dilimi ve verilen eğitimin biçim ve özelliği de bunda etkili olmaktadır. Bu farklılıklar, insanların öğrenme ve öğretme biçim ve yaklaşımlarına da yansımakta ve böylece onlara yönelik tebliğ metodlarının da farklı olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda insanlar arası farklılıkların kaynağı ve bu kaynaklara uygun tebliğ metodlarını; yaşanan zaman dilimi, iklim ve coğrafi yapı ve kişisel özellikler başlıkları altında açıklamak mümkündür. Bu çalışmada bu başlıklar altında Said Nursi'nin tebliğ metodlarına yaklaşımı ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Tebliğ metodları, farklılıklar, yaşanan zaman dilimi, coğrafi yapı, kişisel özellikler

Giriş

Din, bilim ve felsefe gibi disiplin alanları insanlık tarihi kadar eskidir. Bu disiplinlerin insanlar üzerindeki etkileri farklı olsa da amaçları hep insanlığa

Din, insanları kendi vecibeleri doğrultusunda irşat etmeye çalışırken, bilim insanların refahını ve yaşam standartları yükseltme gayretindedir. Felsefe ise kâinatın yaratılış gayesini ve özünü keşfetmeye çalışırken, bilim insanların refahını ve yaşam standartları yükseltme gayretindedir. Felsefe ise kâinatın yaratılış gayesini ve özünü keşfetmeye çalışmaktadır.

hizmet etmek olmuştur. Din, insanları kendi vecibeleri doğrultusunda irşat etmeye çalışırken, bilim insanların refahını ve yaşam standartları yükseltme gayretindedir. Felsefe ise kâinatın yaratılış gayesini ve özünü keşfetmeye çalışmaktadır. Bu üç temel disiplin çelişkilerden ve çatışmalardan uzak kendi alanlarında faaliyet göstermeleri ve kısmen de olsa iş birliği yapmaları durumunda insanlığın dünyevi ve uhrevi mutluluğunu netice verebilirler. Ancak bu disiplinler temelde insanlığın huzur ve mutluluğunu esas almakla birlikte, zamana, şartlara ve bu işlerle ilgilenen insanlara bağlı olarak farklılıklara, çelişiklere hatta çatışmalara da yol açabilirler. Bu disiplin alanlarından özellikle “düşün bilim” olarak tanımlanan ve hayatımızdaki temel olgularla ilgili olan felsefenin; varlık, bilgi, gerçeklik, adâlet, güzellik, doğruluk, akıl ve dil gibi konularla ilgili genel ve temel sorun alanlarını kapsadığı bilinmektedir. Bu anlamda Bediüzzaman Said Nursî, felsefenin vahyi izlemesi ve onun kutsallığına karşı çıkmaması halinde, insanlık için faydalı olacağını, aksi durumda insanlığı dalalete ve tabiat bataklığına sürükleyeceğini savunmaktadır. Nursî, vahye meydan okuyan felsefe ile vahiy ile barışık olan felsefe arasında ayırım yaparak müspet felsefeyi desteklemiş ve menfi felsefe ile mücadele etmeyi tercih etmiştir. Bu yaklaşımın akıl yürütmenin doğru yollarını bulmak açısından önemli olduğu söylenebilir. Çünkü, bu tercihte Nursî, bir davanın, bir düşüncenin yaygınlaştırılması ve insanlara iletilmesi konusunda felsefeden yararlanılması gerektiğini belirtmiş ve tebliğ metodunu doğru felsefe üzerinden gerçekleştirme yolunu benimsemiştir. Bu durum bir anlamda akıl yürütmenin doğru yollarını gösterme ve kullanma olarak da algılanabilir. Böylece her bir disiplin, akım, yaklaşım ve kuram kendi felsefi dayanaklarını, doğrularını, özelliklerini ve insanlığa vaatlerini benimsedikleri tebliğ metodlarıyla insanlara iletmeye çalışmaktadırlar. Bu amaçla, sözkonusu disiplinler, farklı tebliğ metodları ve eğitsel etkinliklerle insanları etkileme ve yönlendirme çabasına girmişlerdir. Bu bağlamda din, bilim felsefe ve bu alanların alt boyutlarında ortaya çıkan farklı oluşumlar insanları etkilemek için baskı ve savaşlardan çok tebliğ ve irşat yollarını kullanmışlardır.

Kavram olarak taşımak, götürmek, ulaştırmak, bildirmek ve eriştirmek gibi anlamlara gelen tebliğ, hakikatleri tüm insanlığa anlatma ve yayma çabası olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, İslam dininde çok önemsenen tebliğ olgusu Peygamberlerde bulunması gereken vacip sıfatlardan biri olmuştur. Çünkü Peygamberlerin, vahiy yoluyla Allah’tan gelen İlâhi hükümlerin hiçbirini gizlemeden, eksiltmeden veya her hangi bir ekleme ve çıkarma yapmadan aynen insanlara aktarmaları gerekmektedir. İrşat kelimesi ise maddi anlamda, yol gösterme, rehberlik etme olarak bilirse de asıl kullanılış amacı, aklî ve manevî yolu göstermektir. Dolayısıyla bu kavram, dini terminolojide insana da nispet edilerek hidayet kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

İnsanlara hak ve hakikatleri anlatma, bildirme ve doğruya davet etme çalışmalarında tebliğ ve irşat metodlarının birlikte kullanıldığı bilinmektedir. Allah (c.c.) Nahl suresinde, “(Ey Muhammed!) Sen, Rabbin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et.”(Nahl, 16/125). buyurmaktadır. Allah yoluna hikmet ve güzel öğütle çağırılmayı ve en güzel şekilde mücadele etmeyi emreden bu ayet, İslam’da tebliğ metodunun nasıl olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Böylece insanları, hakka davet eder-

ken ve doğruya yönlendirirken tebliğ ve irşat metodunu doğru ve yerinde kullanmanın çok önemli olduğunu anlamış oluyoruz. Yine önemli bir tebliğ metodu olarak bilinen en güzel şekilde mücadele; dinî eğitimden uzak, yabancı kültürün tesiri altında kalıp dine, dindara saygı duymayan, yıkıcı, bozucu faaliyetlerde bulunan inkârcı veya çok şüpheli inatçılara karşı yapılan, iknaya dayalı bir tebliğ yaklaşımıdır. Bu mücadele, günün şartlarını, sosyal yapının özelliklerini, muhatabın tutum ve davranışlarını dikkate alarak sistemli, seviyeli ve şuurlu bir şekilde yapılmalıdır. Bu bağlamda güzel şekilde mücadele etmenin kimlere karşı ve nasıl yapılacağı da açık ve anlaşılır şekilde tanımlanmıştır. Bediüzzaman Said Nursî, "Medenilere galabe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir" derken günümüzde güzelce mücadele etmenin en doğru yolunu göstermiş ve bir nevi tebliğ ve irşat uygulamalarının doğru örneklerini sunmuştur. Bu bağlamda, Kur'anî tebliğ metodu her şeyde Allah'ı bulmayı, varlığını ve birliğini ispat etmeyi öngörmektedir. Gerçekten de Kuran'ın anlamını göz önüne alan kimseler, onda enfüsü ve afaki delilleri serdettiğini görmekteyiz. Bu açıdan bakıldığında Kelamî metodun Kur'anî metodu tam olarak içermediği görülmektedir. Bu bağlamda kelamcılar yalnızca akli delillere istinat eden bir metod geliştirirken, mutasavvıflar ise akli bir kenara bırakmışlar zevk ve keşif yoluyla manevi mertebeler kat etmeyi esas alan kalbi bir yol tutmuşlardır.

Peygamber Efendimizin, kendisine emrolunan hakikatleri insanlara tebliğ etmedeki başarısı, şüphesiz O'nun muamelelerinde, insanlara merhametli olmasına ve şefkatli davranmasına bağlanmaktadır. Kuran'ın tebliğ modelini doğru kavrayabilmek için bilinmesi ve üzerinde durulması gereken en önemli konulardan birisi muhatap alınan toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve inanç yapısının iyi incelenmesi konusu olduğu bilinmektedir. Peygamber Efendimiz; Allah yoluna hikmetle çağırmak, Allah yoluna güzel öğütlerle çağırmak, en güzel bir biçimde mücadele etmek, şefkat ve merhametle davet etmek, yumuşak söz söylemek ve muhatabı güzellikle savmak, müjdeleyerek davet etmek ve uyararak davet etmek gibi son derece insancıl müspet tebliğ yollarını kullanmayı tercih etmiştir. Peygamber Efendimiz tebliğ uygulamalarında toplumların; sosyal, kültürel, politik, ekonomik ve inanç gibi özelliklerinin yanı sıra toplumu oluşturan bireylerin yaşam biçimleri, alışkanlıkları ve tercihleri gibi temel bireysel özelliklerini de dikkate almıştır. Öyle ki insanların, yaşadıkları zaman diliminden tutun, yaşadıkları coğrafi bölge ve iklim özelliklerine; bireylerin duyuşsal özelliklerinden tutun bilişsel özelliklerine kadar geniş ve ayrıntılı olarak çok çeşitli düzeylerde farklılıklar gösterdikleri bilinmektedir. Bu farklılıklar, doğuştan getirdiğimiz özelliklerden kaynaklananların yanı sıra, iklim özellikleri, coğrafi yapı, çevre, zaman dilimi ve verilen eğitimin biçim ve özelliğinden de kaynaklanmaktadır. Nihayetinde Boswell, insanlar arasında zihinsel güçler bakımından doğuştan gelen bazı farkların bulunduğunu inkâr edemem ancak bunlar, eğitimin ürünü olarak sonradan meydana getirilmekte olanların yanında hemen hemen hiçtir demektedir. Bu farklılıklar, insanların öğrenme ve öğretme biçim ve yaklaşımlarına da yansımakta ve böylece onlara yönelik tebliğ metodlarının da farklı olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda insanlar arası farklılıkların kaynağı ve bu kaynaklara uygun

Bediüzzaman Said Nursî, "Medenilere galabe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir" derken günümüzde güzelce mücadele etmenin en doğru yolunu göstermiş ve bir nevi tebliğ ve irşat uygulamalarının doğru örneklerini sunmuştur.

Peygamber Efendimizin, kendisine emrolunan hakikatleri insanlara tebliğ etmedeki başarısı, şüphesiz O'nun muamelelerinde, insanlara merhametli olmasına ve şefkatli davranmasına bağlanmaktadır.

Nursî, "Nasıl
ki mevsimlerin
değişmesiyle
elbiseler değişir."
ve "Asırlara göre
şeriatlar değişir."
ifadesiyle,
değişimin fitri ve
doğallığına dikkat
çeker.

tebliğ metodlarını; yaşanılan zaman dilimi, iklim ve coğrafi yapı ve kişisel özellikler başlıkları altında açıklamak mümkündür.

Yaşanılan Zaman Diliminden Kaynaklanan Farklılıklar

İnsanlar yaşadıkları dönemin şartlarına uyum sağlamaya çalışırlar. Zamanın gerektirdiği şartlar ve insanların o zaman dilimindeki yaşam biçimleri, alışkanlıkları ve ürünleri onları diğer zaman dilimlerinde yaşayan insanlardan farklı kılmaktadır. Nursî bu durumu "Manen her bir zamanın bir hükmü ve hükümranı vardır" sözü ile ifade etmektedir. Böylece farklı zaman dilimlerinde yaşayan insanlar, farklı özelliklere, farklı yaşam biçimlerine, medeniyetlere bu durumun doğal sonucu olarak da farklı hükümlere sahip olmuşlardır. Belli çağlarda kurulan medeniyetler, o çağda o medeniyette yaşayan insanların yaşam biçimini ve alışkanlıklarını da şekillendirmiştir. Bu durum medeniyetlerin büyük oranda kendinden önceki ve sonraki çağ ve medeniyetlerden farklı özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bediüzzaman Said Nursî, Sözlere adlı eserinde bu konuyu şu veciz ifadeyle dile getirmektedir. "Asırlara göre şeriatlar değişir, milletlerin istidadına göre ahkâm tahavvül eder. Çünkü Ahkâm-ı Şer'iyenin teferruat kısmı, ahvâl-i beşeriye bakar. Ona göre gelir, ilâç olur." Bu bağlamda, tebliğ süreçlerinde insanların mevcut uğraş alanları, geçim kaynakları, temel değerleri ve benzeri yaşanılan döneme özgü özelliklerin itina ile dikkate alınması, incelenmesi ve belirlenen duruma uygun tebliğ metodlarının seçilip kullanılması gerekmektedir. Aksi halde tebliğ o insanlara hitap etmeyeceğinden tesirsiz kalacaktır. Yine Nursî, "Nasıl ki mevsimlerin değişmesiyle elbiseler değişir." ve "Asırlara göre şeriatlar değişir." ifadesiyle, değişimin fitri ve doğallığına dikkat çeker. Bu iki cümle, yaşanılan zaman dilimine göre değişim ve farklılıkların olduğunun ve bu duruma uygun farklı tebliğ metodlarının belirlenmesi gereğinin en önemli iki dayanağını oluşturmaktadır.

Nursî, Enbiya-yı salife zamanından ahirzaman Peygamberi Hz. Muhammed (sav) zamanına kadar olan süreçteki tebliğ metodlarındaki farklılıkların gerekçesini şöyle açıklamaktadır. "Enbiya-yı salife zamanında, tabakat-ı beşeriye birbirinden çok uzak ve seciyeleri hem bir derece kaba, hem şiddetli ve efkârca iptidâi ve bedeviyete yakın olduğundan, o zamandaki şeriatlar, onların haline muvafık bir tarzda ayrı ayrı gelmiştir." diyerek Peygamber Efendimizden önceki dönemlerde yaşayan insanların yaşam biçimleri, tavır ve mizaçlarını tanımlayarak, o zamanlar gönderilen Peygamber ve şeriatların farklı olmasının gerekçelerini açıklamaktadır. Sonra "Ahirzaman Peygamberinin gelmesiyle, insanlar güya ibtidâi derecesinden, idadiye derecesine terakki ettiği için, çok inkilâbat ve ihtilâat ile akvam-ı beşeriye bir tek ders alacak, bir tek muallimi dinleyecek, bir tek şeriatla amel edecek vaziyete geldiğinden, ayrı ayrı şeriata ihtiyaç kalmamıştır, ayrı ayrı muallime de lüzum görülmemiştir." ifadesiyle de Peygamber Efendimiz zamanında insanlığın medeniyet seviyesini ve insanların özelliklerini tanımlamaktadır. İnsanlar, bu medeni seviyeye ulaşmış olmalarına rağmen, yaşadıkları, coğrafi bölge, iklim yapısı ve kişisel özellikler itibarıyla yine farklılıklar gösterdikleri bilinmektedir.

İklim ve Coğrafi Yapıdan Kaynaklanan Farklılıklar

İklim, coğrafi çevrenin şekillenmesi ve insan mizacının çevresel şartlara uyumuna etki eden en önemli faktörlerden birisidir. Coğrafi yapı, insanların davranış biçimlerini ve yaşam tarzını etkiler. Böylece farklı iklim ve coğrafi bölgelerde yaşayan insanların birbirlerinden farklı özelliklere, farklı yaşam biçimlerine ve farklı mizaçlara sahip oldukları bilinmektedir. İklim ve coğrafi yapı sadece doğal hayatı etkilemez, aynı zamanda insanı da etkileyerek kendine benzetir. Yağışlı bölgelerdeki insanların duygusal olması, soğuk bölgelerdeki insanların sert görümlü olması ve sıcak bölgelerdeki insanların sıcakkanlı olması bu farklılıklara örnek olarak gösterilebilir. Nursî, aynı zaman diliminde ama farklı coğrafyalarda yaşayan toplulukların birbirlerinden farklı özelliklere sahip olduğunu vurgulamak amacıyla, "... Hattâ bir kıt'ada bir asırda, ayrı ayrı Peygamberler ve Şeriatlar bulunurmuş." diyerek tebliğ yöntemlerinde ve uygulamalarında iklim ve coğrafi özelliklerden kaynaklanan farklılıklara dikkat çekmiştir. Özellikle Peygamber (sav) Efendimizden önceki dönemlerde toplumların ve medeniyetlerin birbirlerinden uzak olmaları nedeniyle birbirlerini etkileyememeleri bu farklılıkların daha da belirgin olmalarını sağlamıştır. Yine Nursî bu durumu şöyle açıklamaktadır. "Enbiya-yı salife zamanında, tabakat-ı beşeriyye birbirinden çok uzak ve seciyeleri hem bir derece kaba, hem şiddetli ve efkârca ibtidaî ve bedeviyete yakın olduğundan, o zamandaki Şeriatlar, onların haline muvafık bir tarzda ayrı ayrı gelmiştir." Bu ifade ile Nursî o dönemdeki toplumlar arasındaki farklılıkları belirtmekle kalmamış, bu farklılıkların neler olduğunu da belirtmiştir. Çünkü bir coğrafyadaki insanların yaşam biçimleri, alışkanlıkları, değerleri, inançları, gelenek ve görenekları ve benzeri özellikleri bilinirse ona uygun tebliğ metodları ve irşad yolları seçilip kullanılabilir. Bu bağlamda Bediüzzaman, "Belki bir asırda, kavimlere göre ayrı ayrı şeriatlar ve peygamberler gelebilir ve gelmiştir" diyerek tebliğ metodlarında farklılıkların dikkate alınmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Ancak Peygamber Efendimiz'den (asm) sonra medeniyetlerin birbirini etkilemesi ve bir yakınlaşmanın olması nedeniyle farklılıklar azalmış fakat tamamen ortadan kalkmamıştır. Nursî bu durumu da şöyle açıklamaktadır. "Hâtem-ül Enbiya'dan sonra Şeriat-ı kübrâsı, her asırda, her kavme kâfi geldiğinden, muhtelif şeriatlara ihtiyaç kalmamıştır. Fakat tamamen bir seviyeye gelmediğinden ve bir tarz-ı hayat-ı içtimaiyede gitmediğinden, mezhebler taaddüd etmiştir" der ve ayrıntıda farklılıkların her zaman var olduğunu belirtir. Peki insanlar arası farklılıkların olmaması mümkün mü ya da insanların hepsi aynı seviyeye getirilebilir mi? Bu soruların cevabı da Nursî'nin şu satırlarında gizlidir. "Eğer beşerin ekseriyet-i mutlakası bir mekteb-i âlinin talebesi gibi, bir tarz-ı hayat-ı içtimaiyeyi giyse, bir seviyeye girse; o vakit mezhebler tevhid edilebilir. Fakat bu hâl-i âlem, o hâle müsaade etmediği gibi, mezahib de bir olmaz." Bu bağlamda toplumlar ve toplumları oluşturan insanlar arasındaki farklılıkların tamamen ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığı, bu nedenle tebliğ yöntemlerinin de bir olmayacağı açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Yine aynı zaman diliminde yaşamlarına rağmen farklı coğrafya ve medeniyetlere mensup insanların ne tür farklılıklara sahip olduklarını Nursî şöyle ifade etmektedir. "Mâdem şeriat, tabiatın tecavüzatına sed çekmekle onu tadil edip nefsi emmâreyi terbiye

Bediüzzaman,
"Belki bir asırda,
kavimlere göre
ayrı ayrı şeriatlar
ve peygamber-
ler gelebilir ve
gelmiştir" diyerek
tebliğ metodların-
da farklılıkların
dikkate alınma-
sının kaçınılmaz
olduğunu belirt-
miştir.

İnsanlar; ilgi ihtiyacı, merak, güdü gibi temel özellikler açısından farklı yaratılmışlardır. Bu da insanların, sahip oldukları kişisel özellikler itibarıyla birbirinden farklı olduklarını ve her bireyin farklı yeteneklere farklı düzeylerde sahip olduğunu göstermektedir.

eder. Elbette ekser etbâi, köylü ve nim-bedevî ve amelelikle meşgul olan Şafî Mezhebi'ne göre: "Kadına temas ile abdest bozulur, az bir necaset zarar verir." Ekseriyet itibarıyla hayat-ı içtimaiyeye giren, nim-medenî şeklini alan insanlar, ittiba ettikleri Mezheb-i Hânefiye göre "Mess-i nisvan abdesti bozmaz, bir dirhem kadar necasete fetva var." İşte bunun gibi, ahkâm-ı İlahiye mezheblere Hikmet-i İlahiyenin sevkiyle ittiba edenlere göre değişir, hem hak olarak değişir ve her birisi de hak olur, maslahat olur. Meselâ, hikmet-i İlahiyenin tensibiyle İmam-ı Şafî'ye ittiba eden, ekseriyet itibarıyla hânefilere nisbeten köylülüğe ve bedevîliğe daha yakın olup cemâatı birtek vücud hükmüne getiren hayat-ı içtimaiye de nâkıs olduğundan, herbiri bizzât dergâh-ı Kadıyy-ül Hâcâta kendi derdini söylemek ve hususî matlubunu istemek için, imam arkasında Fatihâ'yı birer birer okuyorlar. Hem ayn-ı hak ve mahz-ı hikmettir. İmam-ı Azam'a ittiba edenler, ekseriyet-i mutlaka itibarıyla, İslâmî hükûmetlerin ekserisi, o mezhebi iltizâm etmesiyle medeniyete, şehirliliğe daha yakın ve hayat-ı içtimaiyeye müstaid olduğundan; bir cemâat, bir şahıs hükmüne girip, birtek adam umum namına söyler; umum kalben onu tasdik ve rabt-ı kalb edip, onun sözü umumun sözü hükmüne geçtiğinden, hânefi Mezhebi'ne göre imam arkasında Fatihâ okunmaz. Okunmaması ayn-ı hak ve mahz-ı hikmettir." Nursî'nin bu ayrıntılı açıklamasından, iklim ve coğrafi yapının insanların toplumsal hayatına ve kişisel mizaçlarına nasıl etki ettiğini, değiştirdiğini, farklılaştırdığını ve bunun doğal sonucu olarak da insanların yaşam biçimlerini nasıl farklılaştırdığını görmekteyiz.

Kişisel Özelliklerden Kaynaklanan Farklılıklar

İnsanlar; ilgi ihtiyacı, merak, güdü gibi temel özellikler açısından farklı yaratılmışlardır. Bu da insanların, sahip oldukları kişisel özellikler itibarıyla birbirinden farklı olduklarını ve her bireyin farklı yeteneklere farklı düzeylerde sahip olduğunu göstermektedir. Çoklu zekâ kuramının kuramcısı Howard Gardner, insanların sekiz temel alanda birbirlerinden farklı olduğunu belirtir. Her bir alanı bir zeka, bir yetenek olarak tanımlayan Gardner insan ilişkilerinde ve eğitim etkinliklerinde bu farklı alanların dikkate alınması gerektiğinden bahseder. Nursî, Mektubat adlı eserinde "İnsanlarda binlerle hissiyat var" söylemi ile insan mizacındaki farklılıklara dikkat çekmekte ve "Mizaçlara göre ilâçlar tebeddül eder" söylemi ile de bu farklılıklara uygun tebliğ metodlarının seçilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yine insanı tanımlamaya yönelik literatürde rastlanabilecek en güzel ifadeler Nursî tarafından yapılmış ve insanı şöyle tanımlamıştır. "İnsan ahsen-i takvimde yaratıldığı ve ona gayet cami' bir istidat verildiği için, esfel-i sâfilinden tâ âlâ-yı illiyyîne, ferşten tâ arşa, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makamâta, merâtibe, derecâta, derekâta girebilir ve düşebilir bir meydan-ı imtihana atılmış, nihayetsiz sukut ve suûda giden iki yol onun önünde açılmış bir mu'cize-i kudret ve netice-i hilkat ve acube-i san'at olarak şu dünyaya gönderilmiştir." Nursî, bu kapsamlı tanımında insanın yeteneklerinin kapsamını, sınırlarını ve bu sınırlar içerisindeki farklı seviyeleri açık bir şekilde ortaya koyarak tüm farklılıklarıyla insanı tanımlamıştır. Bu tanıma karşılık Bloom insanı; bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor olmak üzere üç boyuttan oluştuğunu ve bu üç boyutun da kendi içinde

farklılıklar gösterdiğini belirterek insanı tanımlama yoluna gitmiştir.

Allah insanı şerefli bir mahlûkat olarak yaratmıştır ve ona esfel-i sâfilin ile âlâ-yı illiyyin arasında değişen çok geniş ve umumi bir kabiliyet vermiştir. Bu bağlamda insanda nihayetsiz arzuların bulunduğunu hesaba katarsak, tebliğ uygulamalarında bireysel farklılıkların dikkate alınmasının ne kadar önemli olduğunu daha iyi anlamış oluruz. Nursî burada insanların çok geniş yeteneklere, nihayetsiz arzulara ve duygulara sahip olduğunu yani insanların; ilgi ihtiyaç, merak, güdü, yetenek ve beklenti gibi temel özellikler itibarıyla birbirinden farklı olduğunu belirterek, tebliğ metodlarındaki seçimin bu farklılıklara göre yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Nursî'nin tebliğ uygulamalarında bireysel farklılıkları ne kadar çok önemsedini konuşmalarının başında yaptığı hitaplarla anlayabiliyoruz. Nursî "Ey kardeş, Nefsimle beraber dinleyen kardeşim, Ey kardeşim, Aziz ve sıdık kardeşlerim, Ey dostum, Ey bedbaht nefsim, Ey gafil nefsim" gibi seslenişlerle direk nefsinin/ nefisleri teker teker muhatap alarak tebliğ ve telkinlerde bulunarak onları ıslaha çalışmıştır. Yine Nursî'nin bireysel farklılıkları dikkate alan tebliğ uygulamalarındaki isabetli yaklaşımlarına "Ey kardeş! Benden birkaç nasihat istedin. Sen bir asker olduğun için, askerlik temsilâtıyla, sekiz hikâyeciklerle birkaç hakikati nefsimle beraber dinle" ve yine "Siz avam olduğunuzdan hayalinizle tefekkür, gözünüzle taakkul ettiğinizden, temsil size bürhan-ı nazariden daha ziyade muknidir." cümleleri örnek olarak verilebilir. Tebliğ tekniğinde Nursî, bireyin işini, yeteneklerini ve diğer özelliklerini dikkate alarak en akılcı ve doğru yaklaşımları seçmiştir. Nursî bir hakikatin kişilerin mizacına göre nasıl farklı etkiler meydana getirdiğini "su" örneğiyle ispatlamaktadır. "Bir su, beş muhtelif mizaçlı hastalara göre nasıl beş hüküm alır; şöyle ki: Birisine, hastalığının mizacına göre su ilâçtır, tibben vacibdir. Diğer birisine, hastalığı için zehir gibi muzırdır; tibben ona haramdır. Diğer birisine, az zarar verir; tibben ona mekruhtur. Diğer birisine, zararsız menfaat verir; tibben ona sünnettir. Diğer birisine ne zarardır, ne menfaattir; afiyetle içsin, tibben ona mubahtır. İşte hak burada taaddüt etti. Beşi de haktır. Sen diyebilir misin ki: "Su yalnız ilâçtır, yalnız vacibdir, başka hükmü yoktur." Bu söyleminde Nursî bir doğrunun, bir hakikatin kişilerin mizacına göre nasıl farklı etkiler meydana getirdiğini ve bir hakikatin bireyin mizacına uygun olması durumunda nasıl ilaç olabileceği ve uygun olmaması durumunda nasıl zehir olabileceğini göstermiştir.

Allah insanı şerefli bir mahlûkat olarak yaratmıştır ve ona esfel-i sâfilin ile âlâ-yı illiyyin arasında değişen çok geniş ve umumi bir kabiliyet vermiştir.

Sonuç

Sonuç olarak tarihi süreç içinde uygulanan tebliğ metodlarıyla karşılaştığımızda, Bediüzzaman Said Nursî'nin tebliğ metodunun kapsayıcı bir şekilde insani-İslami olduğu görülmektedir. Tabiatla canlı ve cansız bütün varlıkların nasıl hareket edeceklerini belirleyen Allah'ın emirlerine yani Adetullah'a uygun tebliğ metodlarını kullanmak fitrata uygun olduğu için doğru metodlar olarak kabul edilmektedir. Nursî, tebliğ metodlarının seçimi ve uygulanması sürecinde Adetullah'a tam anlamıyla uyumuş ve olası tüm farklılıkları dikkate almıştır. Bu süreçte, değişik zaman dilimlerinden kaynaklanan farklılıklarla birlikte, iklim ve coğrafi yapının etkilerini de dikkate

Bu süreçte, değişik zaman dilimlerinden kaynaklanan farklılıklarla birlikte, iklim ve coğrafi yapının etkilerini de dikkate almıştır.

almıştır. Böylece hem bireylerin kişisel özellikleri hem de zaman ve diğer unsurların bireyler üzerindeki etkileri dikkate alınarak tebliğ metodları seçilmiş ve kullanılmıştır. Bu bağlamda tebliğ sürecini etkileyen farklılıkların doğru tespit edilmesi ve yönetilmesinin, tebliğ sürecinin etkisi açısından ne kadar önemli olduğu da ortaya konmuştur. Aynı şekilde farklılıklar dikkate alınmadan gerçekleştirilen tebliğ uygulamalarının insanlara etki etmeyeceği ve tesirsiz kalacağı da anlaşılmıştır.

Abstract

Human beings differ from each other greatly in terms of the properties of the time period and geographical regions where they live as well as individual sensory and cognitive properties. While some of these properties come from birth while the others are determined by the characteristics of climate, geography, environment, the time period and the pattern of education received. These changes are reflected into the learning and teaching approaches and patterns of people and bring about an inevitable difference in the methods of educating them. In this paper Said Nursi's approach to methods of tabligh are studies in the framework of the mentioned topics.

Key Words: Tabligh methods, differences, time period, geographical structure, personal characteristics

Kaynaklar:

- Adıgüzel, A. (2012). Bediüzzaman Said Nursi'nin Eğitim Anlayışında Hürriyet. Bediüzzaman Said Nursi'nin Eğitim felsefesi, MEDRESETÜZZEHRA Sempozyumu, Van, 12-14 Ekim.
- Çiftçi, B. (2013). 21. Risale-i Nur'da Eğitim Düşünceler. Risale Akademi.
- Gardner. H. (2009). Çoklu Zekâ Kuramı: Yaratıcılık ve Gelecek İçin Beş Akıl. Sebit Yayınları.
- Nursi, B. S. (1992). Asa-yı Musa. Sözler Yayınevi.
- Nursi, B. S. (1992). Mektubat. Sözler Yayınevi.
- Nursi, B. S. (2001). Mektubat. Sözler Yayınevi.
- Nursi, B. S. (2001). Muhakemat ve İman Küfür Muvazeneleri. Yeni Asya Neşriyat
- Nursi, B. S. (1999). Munazarat. Yen Asya Neşriyat.
- Nursi, B. S. (2001). Divan-ı Harb-i Örfi. Yeni Asya Neşriyat.
- Nursi, B. S. (2001). Mesnevi-i Nuriye, İsharatül İcaz. Yeni Asya Neşriyat.
- Nursi, B. S. (2001). Asar-ı Bediye. Yeni Asya Neşriyat.
- Ertuğrul, H. (1996). Eğitimde Bediüzzaman Modeli. Yeni Asya Neşriyat
- Nursi, B. S. (1992). Asa-yı Musa. Sözler Yayınevi.
- Nursi, B. S. (2001). Sözler; 23. Söz. Sözler Yayınevi.
- Nursi, B. S. (1994). Emirdağ Lahikası. Sözler Yayınevi.
- Özkan, Y., Evren, M ve Çiftçi, B. (2013). 21. Yüzyıl Becerileri ve Risale-i Nur Öğretileri. Risale-İ Nur Eğitim Çalıştayı.
- Sivri, D. (2013). Medrese-i Nuriye kavramları size neler çağrıştırmaktadır. Nur Eğitim Çalıştayı.
- Şahiner, N. (1994). Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi. Yeni Asya Yayınları.
- Yargıcı, A. (1998). Kur'anî Tebliğ Metodu. Köprü, 63.sayı